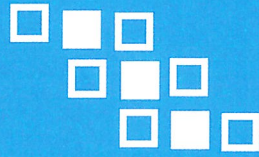
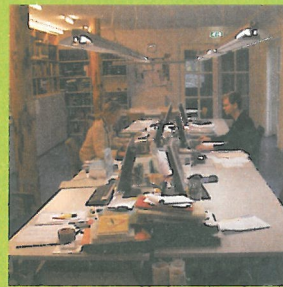

archeologisch onderzoeks- en adviesbureau

de steekproef^{bv}

Oldehove, Jensemaweg 15
Gemeente Zuidhorn (Gr.)

Archeologische Begeleiding
onder het protocol Opgraven

Steekproefrapport 2014-04/07Z

Oldehove, Jensemaweg 15
Gemeente Zuidhorn (Gr.)

Archeologische Begeleiding
onder het protocol Opgraven

Steekproefproject 2014-04/07Z

Oldehove, Jensemaweg 15
Gemeente Zuidhorn (Gr.)
Archeologische Begeleiding onder het protocol
Opgraven

Een onderzoek in opdracht van
E. en C. Ridder

Steekproefproject 2014-04/07Z
ISSN 1871-269X

auteur: D.A. Dijk
autorisatie: dr. J. Jelsma (senior archeoloog)

De Steekproef werkt volgens de KNA 3.3.

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door
De Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, april 2014

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
zonder bronvermelding.

De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen
of het gebruik van de resultaten van dit
onderzoek.

De Steekproef bv
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

telefoon	050 - 5779784
fax	050 - 5779786
internet	www.desteekproef.nl
e-mail	info@desteekproef.nl
kvk	02067214

Inhoudsopgave

Samenvatting

1.	Inleiding	1
2.	Resultaten van eerder onderzoek	3
2.1	Bureauonderzoek	3
2.2	Verwachtingsmodel bureauonderzoek	5
3.	Doel en onderzoeksvragen archeologische begeleiding	8
4.	Resultaten van het veldonderzoek	9
5.	Conclusie en advies	17

Literatuurlijst

Appendix I	Archeologische periode-indeling
Appendix II	Kaart van archeologische waarden en verwachting

Samenvatting

In opdracht van E. en C. Ridder wordt een nieuwe ligboxenstal gebouwd aan de zuidkant van de boerderij aan de Jensemaweg 15 te Oldehove, gemeente Zuidhorn, provincie Groningen. De bestaande stal, die reeds stormschade had opgelopen, is hiervoor gesloopt. De nieuwbouw gaat gepaard met bodemverstoring: het ontgraven van de volledige bouwkuip tot een diepte van maximaal 2,5 meter beneden het maaiveld. Deze bodemingrepen kunnen mogelijk aanwezige archeologische waarden verstoren.

Het plangebied ligt op een getij-oeverwal aan de zuidzijde van de oude dijk rond Humsterland. De boerderij waaraan het plangebied grenst (of voorlopers ervan) is vermoedelijk van laat-middeleeuwse oorsprong en heeft bij de tegenover gelegen Jensemaborg gehoord. In 1713 werd de boerderij verkocht aan de stad Groningen.

Het plangebied doorsnijdt mogelijk oude bebouwing en een oude gracht van de boerderij. Deze gracht is mogelijk in 1540 gegraven.

Het doel van de archeologische begeleiding is om eventueel aanwezige archeologische grondsporen en vondsten te documenteren om zo de archeologische informatie uit het plangebied te behouden. Op 3 april 2014 zijn de bodemversturende werkzaamheden uitgevoerd. Tijdens de archeologische begeleiding zijn twee grondsporen gevonden. Het gaat hierbij om een restant van steens gemetseld muurwerk en een de gedempte zuidelijke boerderijgracht. In dit laatste spoor is veel recent afval gevonden. Hiervan is een kleine selectie geborgen en beschreven. Het materiaal dateert overwegend uit de periode 1900 – 1975. Materiaal dat mogelijk ouder is, is in de grachtvulling terecht gekomen bij de recente sloop van gebouwen in het plangebied. De grachtvulling ligt in een rechte baan in het verlengde van nog bestaande delen van de gracht. Het gevonden muurwerk is waarschijnlijk onderdeel van een bijschuur die in het plangebied heeft gestaan.

Uitspraken over de datering en fasering van (het gebruik van) de boerderij kunnen op basis van het voorliggend onderzoek niet worden gedaan. Ook kunnen geen nadere uitspraken over de terreininrichting en/of oudere gebouwen worden gedaan.

Met het afronden van deze begeleiding is de laatste stap in de cyclus van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) voltooid. Het onderzoek binnen de kaders van dit project is daarmee ten einde.

1. Inleiding

In opdracht van E. en C. Ridder wordt een nieuwe ligboxenstal gebouwd aan de zuidkant van de boerderij aan de Jensemaweg 15 te Oldehove. De bestaande stal, die stormschade had opgelopen, is hiervoor gesloopt. De nieuwbouw gaat gepaard met bodemverstoring: het ontgraven van de volledige bouwkuip tot een diepte van maximaal 2,5 meter beneden het maaiveld. Deze bodemingrepen kunnen mogelijk aanwezige archeologische waarden verstoren.

Het plangebied heeft een omvang van 30 x 50 meter (0,15 ha.): dit is gelijk aan het oppervlak dat voor de nieuwe ligboxenstal zal worden uitgegraven. Ongeveer 150 m² (10 %) van het plangebied is mogelijk nog gaaf. De aanleg van de bouwput in dit deelgebied wordt archeologisch begeleid. Het onderzoek wordt uitgevoerd naar aanleiding van het besluit dat de gemeente Zuidhorn op basis van een bureauonderzoek van Libau heeft genomen (De Jong, 2014). De gemeente heeft besloten de ontgraving van het bovengenoemde deel van de bouwput archeologisch te laten begeleiden.

Figuur 1. Oldehove, Jensemaweg 15. Het plangebied wordt met een rood kader en een rode pijl aangeduid (Bron: Top25 rasterbestand, mijn.kadaster.nl).

Tabel 1. Oldehove, Jensemaweg 15. De administratieve gegevens van het project.

Provincie	Groningen
Gemeente	Zuidhorn
Plaats	Oldehove
Toponiem	Jensemaweg 15
Kaartblad	07A
Coördinaten plangebied	NW – 222,555 / 588,898 NO – 222,604 / 588,884 ZW – 222,546 / 588,865 ZO – 222,594 / 588,850
Oppervlakte van het plangebied	Circa 0,15 hectare
Oppervlakte van het onderzochte gebied	150 m ²
Uitvoering veldwerk	3 april 2014
Bevoegde overheid	Gemeente Zuidhorn, vertegenwoordigd door dhr. J. Gramsbergen
Opdrachtgever	Mts. E. en C. Ridder
OM-nummer	61018
AMK-terrein	n.v.t.
ISSNnr.	1871 - 269X
Uitvoerder	De Steekproef bv
Steekproef projectcode	2014-04/07Z
Geomorfologische context	Oeverwal, wierde
NAPhoogte maaiveld plangebied	Ongeveer 1,2 m +NAP
NAPhoogte begeleide vlakken	Ongeveer 1,1 – 1,3 m -NAP
Maximale diepte onderzoek	2,5 m beneden maaiveld
Huidig grondgebruik	Erf van boerderij
Beheer en plaats van documentatie	NAD in Nuis, De Steekproef, RCE, ARCHISII en E-depot

Het plangebied heeft een oppervlakte van ongeveer 1500 m². Alleen de locaties die op basis van het bureauonderzoek archeologisch waardevol werden geacht zijn begeleid. Dit betreft ongeveer 150m² (zie Figuur 5).

Het voorliggende onderzoek is overeenkomstig het Programma van Eisen van 27 maart 2014 uitgevoerd (Jelsma 2014). Het veldteam bestond uit dr. J. Jelsma (senior archeoloog). De graafwerkzaamheden werden uitgevoerd door loonbedrijf Mechielsen uit Oldehove.

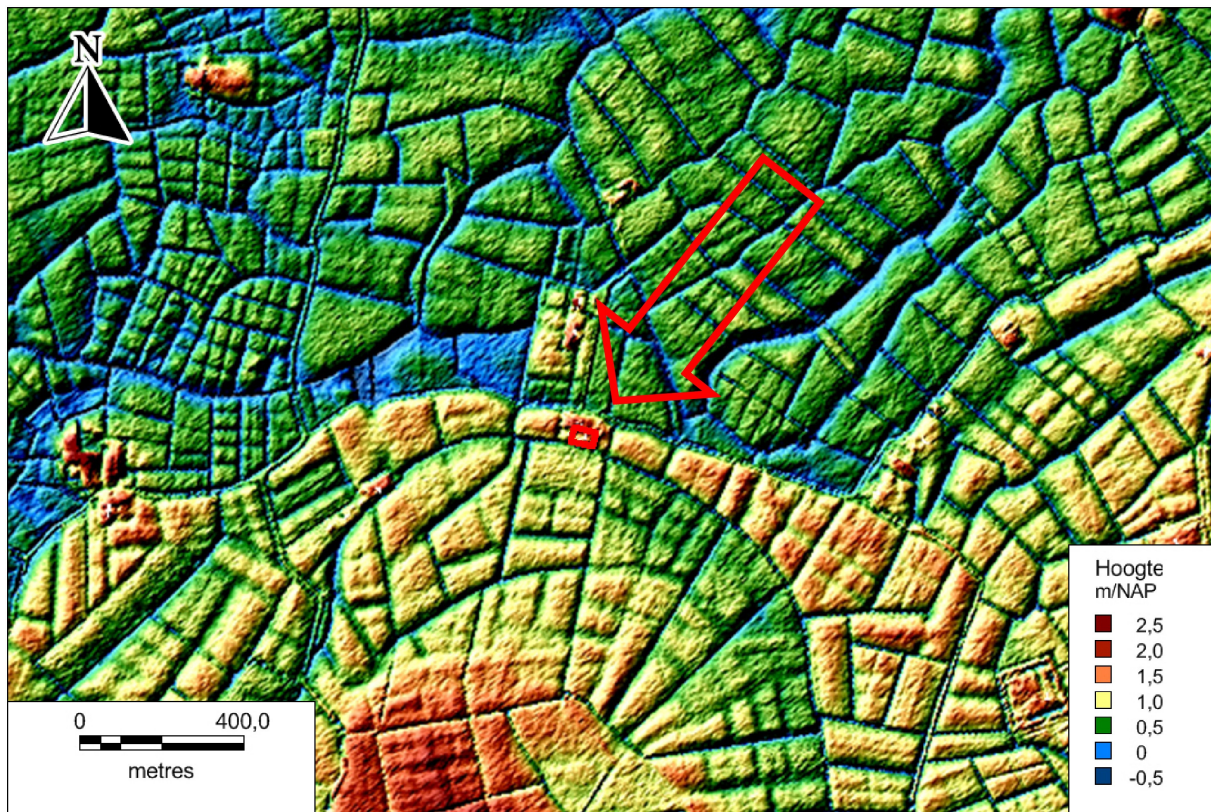
2. Resultaten van eerder onderzoek

2.1 Bureauonderzoek

Fysische geografie

Op de fysisch-geografische kaart van de Provincie Groningen ligt het plangebied in een zeeboezemvlakte, aangeduid als getij-oeverwal (codering Mv4). Deze oeverwal is ontstaan nadat het land langs de geulen van de Lauwers opslibde. De Jensemaweg is aangelegd op de 12e-eeuwse ringdijk van Humsterland, die de begrenzing van deze oeverwal vormt. Ten noorden van de ringdijk ligt een getij-afzettingenvlakte (codering Mv1 en Mv2). Op de Geomorfologische Kaart van Nederland ligt het plangebied op een getij-oeverwal (codering 3K34) met ten noorden en ten zuiden daarvan getij-kreekbeddingen of zee-erosiegeulen (codering 2R13/14). Op de bodemkaart ligt het onderzoeksgebied op een kalkrijke poldervaaggrond met lichte klei (classificatie bodemkaart Mn35A).

De hoogtekkaart op basis van het Actueel Hoogtebestand van Nederland laat zien dat het plangebied op een hoger gelegen deel van het landschap ligt, dat is veroorzaakt door buitendijkse opslibbing in het Lauwers-estuarium. Het eiland Humsterland, ten noorden van de Jensemaweg, ligt duidelijk lager, omdat na de bedijking hier de opslibbing stopte (zie Figuur 2).

Figuur 2. Oldehove, Jensemaweg 15. Uitsnede van het Actueel Hoogtebestand van Nederland. Het onderzoeksgebied is rood omlijnd en aangeduid met een rode pijl. Op de kaart is te zien dat het plangebied op een getij-oeverwal aan een buitenbocht van de Oude Riet en tegen de buitenkant van de oude dijk rond Humsterland ligt. Het gebied ligt hoger doordat de opslibbing buitendijks langer is doorgegaan.

Archeologische waarden

Binnen een afstand van een kilometer rond het plangebied wordt op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) één terrein van hoge archeologische waarde gemeld. Dit betreft het borgterrein van de Jensemaborg, op een afstand van ongeveer 100 meter ten noorden van het plangebied (monumentnr. 5371).

Op grotere afstand ten zuidoosten van het plangebied ligt het terrein van de Piloersemaaborg (Hamsterborg). Dit is een laat-middeleeuwse verhoogde woonplaats (monumentnr. 1237). In dit terrein is in 1993 een zwanenhalsband gevonden met daarin de naam van Johan de Mepsche, bewoner van de borg, geponst (waarnemingsnummer 32141). In 2006 zijn door RAAP tijdens een booronderzoek diverse scherven aardewerk en glas uit de middeleeuwen en nieuwe tijd gevonden (waarnemingsnummer 426961). De huidige borg, die iets noordelijker in een terrein van zeer hoge archeologische waarde staat, is de opvolger van het middeleeuwse steenhuis (monumentnr. 6273) en gebouwd in of rond 1633. Ten westen van het plangebied ligt een beschermd terrein van zeer hoge archeologische waarde. Het gaat om een terrein met daarin twee wierden (buurtschap Frytum), daterend in de periode ijzertijd tot en met late middeleeuwen (monumentnr. 5461). In dit terrein is bij een archeologische begeleiding door De Steekproef in 2005 een twaalfstal scherven handgevormd, niet nader determineerbaar aardewerk gevonden (waarnemingsnummer 405445). Aan de zuidzijde van dit terrein liggen de resten van de borg Fritema, daterend in de late middeleeuwen en nieuwe tijd (monumentnr. 11657).

Ten noordwesten van het plangebied ligt een terrein van zeer hoge archeologische waarde. Dit is een terrein met sporen van een wierde, waarvan in de jaren 1930 de westelijke flank is afgegraven, waarbij veel aardewerk werd gevonden (monumentnr. 5368). De vrijgekomen grond is met mest vermengd en over de omliggende akkers verspreid. Aan de westkant ligt een terrein van hoge archeologische waarde. Hier zijn sporen van bewoning uit de Romeinse tijd gevonden. Dit betreft vooral aardewerk; vanwege de grote hoeveelheid die is gevonden wordt verondersteld dat het terrein is geërodeerd. Ook is het mogelijk dat het hier (deels) om aardewerk uit de wierde van monumentnr. 5368 gaat (monumentnr. 11650). In hetzelfde terrein is bij booronderzoek door De Steekproef in 2010 tot op een diepte van 245 centimeter beneden het maaiveld aardewerk gevonden uit de perioden ijzertijd tot en met middeleeuwen (waarnemingsnummer 425815, Tulp & Pouille 2010).

Historische geografie

De boerderij aan de Jensemaweg 15 heeft tot de goederen van de Jensemaborg behoord. De familie Jensemema wordt voor het eerst genoemd in 1453 als een van de belangrijkste families van Humsterland. De borggoederen worden in 1521 onder de erfgenamen van de familie verdeeld. In 1540 en 1553 wordt door Hidde Jensemema in een manuscript melding gemaakt van het aanleggen van grachten; in 1540 bij de Jensemahof en in 1553 bij het Jensemahuis (Formsma 1987). Het is mogelijk dat met de eerste vermelding de aanleg van grachten rond de boerderij Jensemaweg 15 wordt bedoeld. De Jensemaborg wordt vermoedelijk rond 1730 gesloopt (ARCHIS/LiveLink). Alleen het schathuis blijft over. De boerderij Jensemaweg 15 is dan al aan de stad Groningen verkocht: vanaf 1713 is de boerderij in gebruik als stadsplaats en bekend onder de naam Wengeweer.

Op de kadastrale minuutkaart van de omgeving (zie Figuur 3) is te zien dat rond 1832 de boerderij Jensemaweg 15 een kop-hals-romp type was. De boerderij is dan eigendom van Rembt Evers Burgman. Op de Bonnekaart van 1909 (Figuur 4) verschijnt aan de zuidzijde tegen de schuur gemetselde bijschuur. Hiervoor is een deel van de gracht gedempt. In de jaren 1970 is deze bijschuur afgebroken en vervangen door een veestal, waarvoor opnieuw een deel van de zuidelijke gracht werd gedempt.

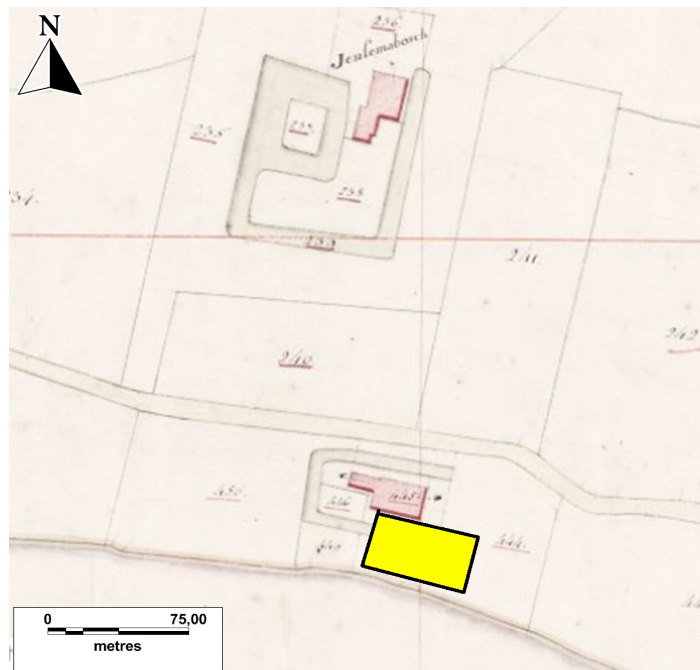
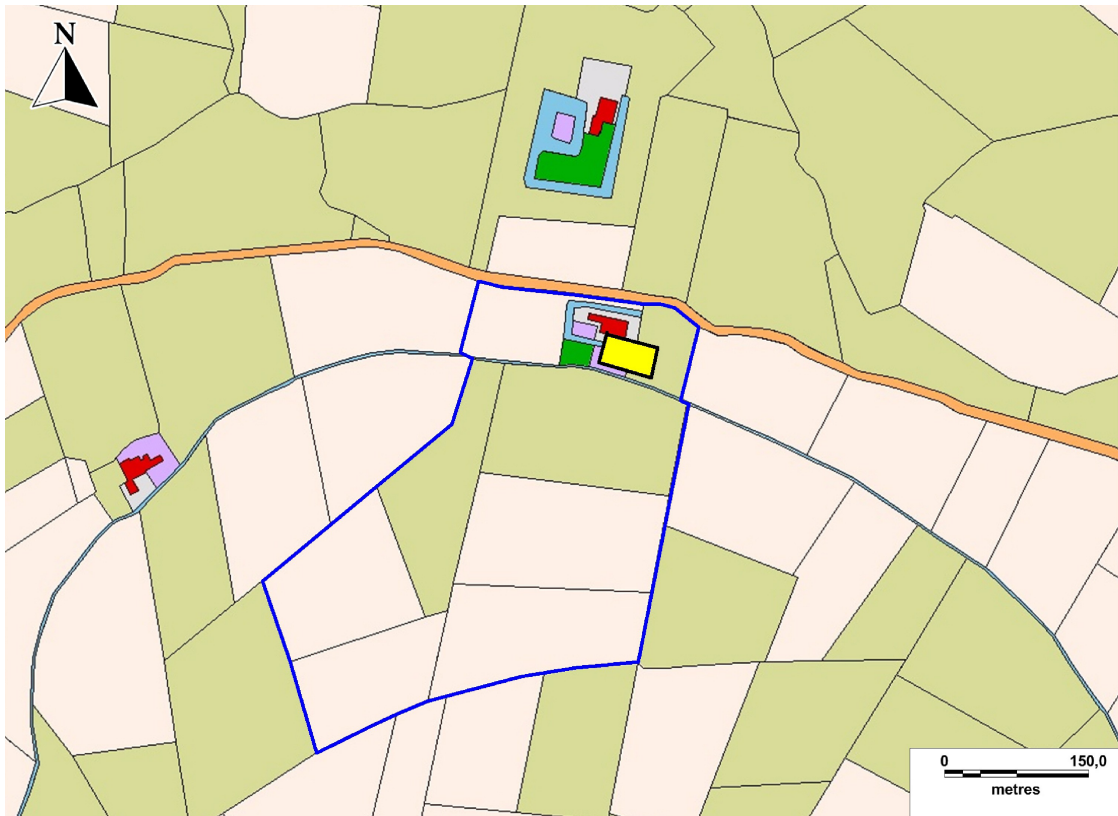
Tabel 2: Oldehove, Jensemaweg 15. Archeologische waarden in de omgeving van het plangebied. Voor de ligging zie Appendix II, kaart Archeologische waarden en verwachting. Voor dateringen zie Appendix I, Archeologische Periodes.

CMA / CAA	RD-coördinaten	Datering	Omschrijving
monumenten			
1237 (07A-020)	223,746 / 588,153	VME – NT	Verhoogde woonplaats, Hamsterborg
5368 (07A-049)	221,728 / 589,755	IJT – LME	Huiswierde Roetsum
5371 (07A-052)	222,501 / 589,136	VME – NT	Terrein met resten Jensemaborg
5461 (07A-048)	221,366 / 588,836	IJT – LME	Terrein met daarin twee huiswierden
6273 (07A-134)	223,674 / 588,253	NTA – NTC	Piloersewaborg (Hamsterborg), opvolger van nr. 1237
11650 (07A-210)	221,625 / 589,753	IJT – LME	Terrein met sporen van bewoning, hoort bij nr. 5368
11657 (07A-217)	221,430 / 588,706	LME – NT	Terrein met resten Fritemaborg
waarnemingen			
32141 (07AZ-8)	223,750 / 588,120	NTB – NTC	Messing zwanenhalsband
405445 (07AZ-44)	221,356 / 5888,55	NEO – NT	12 scherven aardewerk, niet gedateerd.
425815 (07AZ-51)	221,600 / 589,750	IJT – NT	Scherven divers aardewerk
426961 (07AZ-52)	223,745 / 588,145	LME – NT	Aardewerk, metaal en glas van oude Hamsterborg

2.2 Verwachtingsmodel bureauonderzoek

In de directe nabijheid van het plangebied zijn op terreinen met eenzelfde landschappelijke ligging als het plangebied bewoningsresten uit de perioden ijzertijd, middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen. Grondsporen uit deze perioden zijn in het plangebied te verwachten in het wierdenpakket en op de overgang van het wierdenpakket naar de natuurlijke klei. Structuren die kunnen worden gevonden zijn funderingen, uitbraaksleuven, beerputten en de voormalige erfgracht van de boerderij. Te verwachten sporen zijn paalkuilen, afvalkuilen, waterputten en greppels.

Verwachte anorganische artefacten zijn voornamelijk aardewerk, maar ook met metalen voorwerpen moet rekening worden gehouden. Organische artefacten kunnen bestaan uit houtskool, (verbrand) dierlijk bot of houtresten, die kunnen worden gevonden in diepere grondsporen zoals beerputten, waterputten en sloten of grachten. De verwachting voor niet verbrand organisch materiaal is gezien de bodemsoort (klei) hoog. Bewoningslagen worden vanaf het maaiveld verwacht. Ook onder het wierde-niveau, op de overgang naar de onderliggende natuurlijke klei en in de natuurlijke klei worden archeologische sporen verwacht.

Figuur 3. Oldehove, Jensemaweg 15. De onderzoekslocatie op historisch kaartmateriaal: de kadastrale kaart uit 1832. Boven: digitale bewerking via www.hisgis.nl, onder: uitsnede van de originele kaart via watwaswaar.nl. Het plangebied is zwart omlijnd en geel ingekleurd. Op de bewerkte kaart zijn de percelen die in 1832 bij de boerderij Jensemaweg 15 hoorden blauw omlijnd.

Figuur 4. Oldehove, Jensemaweg 15. De onderzoekslocatie op historisch kaartmateriaal: de Bonnekaart uit 1909. Het plangebied is geel omlijnd. De noordelijke begrenzing loopt door een bijschuur naast de boerderij, waarvan tijdens het veldwerk restanten zijn gevonden.

3. Doel en onderzoeksvragen archeologische begeleiding

Het doel van de archeologische begeleiding onder het protocol “opgraven” is het documenteren van sporen en vondstmateriaal om daarmee informatie te behouden die door bodemverstorende ingrepen verloren kan gaan.

Voorafgaand aan het veldwerk is door dr. J. Jelsma een Programma van Eisen opgesteld, dat 1 april 2014 is goedgekeurd door dhr. J. Gramsbergen van de gemeente Zuidhorn. In dit Programma van Eisen zijn de volgende onderzoeksvragen gesteld:

- Wat is de aard en ouderdom van eventuele grondsporen; zijn er behalve de oude erfgracht van boerderij Wengeweer ook andere structuren te herkennen?
- Wat is de gaafheid van de sporen?
- Zijn er in de oude grachtvulling nog archeologische materialen aanwezig ?
- Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?
- Is er sprake van verschillende gebruiks- en bewoningsfasen?

De omvang van de civiele graafwerkzaamheden zijn leidend. Er wordt in principe niet buiten de ontgraven delen gezocht naar archeologische waarden. Hierdoor wordt de mogelijkheid tot het beantwoorden van de bovenstaande onderzoeksvragen beperkt.

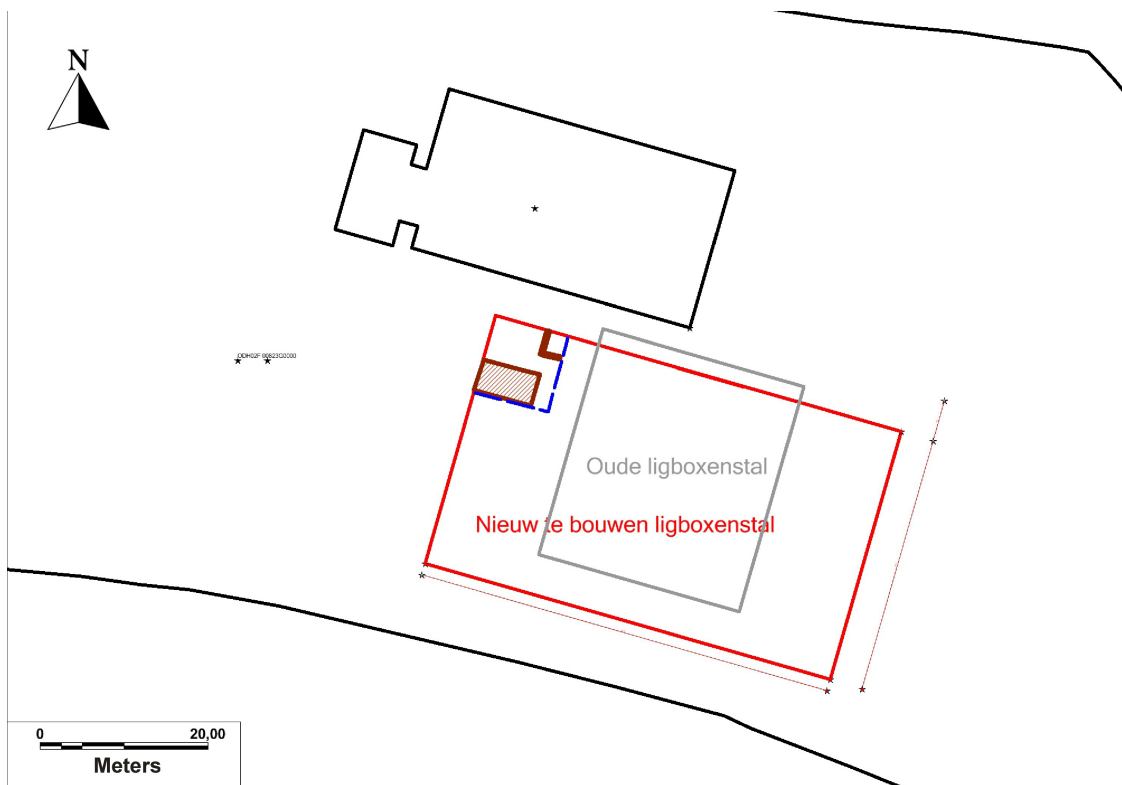

Figuur 5. Oldehove, Jensemaweg 15. Foto van het plangebied. De foto is gemaakt richting het oosten.

4. Resultaten van het veldonderzoek

De ingrepen

In het plangebied is op 3 april 2014 de bouwkuip voor de nieuw te bouwen veestal tot een diepte van 2,3 tot 2,5 meter beneden het maaiveld ontgraven. Het totale oppervlak van de ontgraving bedroeg 1.500 m², waarvan 150 m² in het noordwesten van de bouwput in aanmerking kwam voor archeologische begeleiding (zie Figuur 6). Tijdens het onderzoek bleek dat in dit deel van het plangebied een grachtvulling bestaande uit (sub)recent materiaal aanwezig te zijn.

Figuur 6. Oldehove, Jensemaweg 15. Het plangebied is rood omlijnd. Het begeleide deel van het plangebied is blauw omlijnd. De oude ligboxenstal is grijs omlijnd. De bestaande boerderij is zwart omlijnd. 1: muurwerk van oude bijschuur. 2: gedempte gracht.

Figuur 7. Oldehove, Jensemaweg 15. Bodemprofiel in de noordelijke wand van de bouwkuip.

Sporen

Tijdens de archeologische begeleiding zijn geen oude grondsporen ontdekt. Wel werd, op 1,6 meter vanaf de achtergevel van de schuur van de boerderij en tot drie meter de bouwput in strekkend, een deel van een steens gemetselde muur gevonden (zie Figuur 7). Het muurwerk bestond uit rode bakstenen die in het veld rond 1900 zijn gedateerd. Op basis van vergelijking met oud kaartmateriaal lijkt het hier te gaan om een bijschuur, die voor het eerst op de Bonnekaart van 1909 is ingetekend (zie Figuur 4).

Behalve dit muurwerk is de vulling van de zuidelijke, gedempte gracht rond de boerderij gevonden (Figuur 14). Het materiaal hierin is alle (sub)recent (zie onder *Vondsten*).

Figuur 8. Oldehove, Jensemaweg 15. Resten van steens gemetseld muurwerk, waarschijnlijk van een bijschuur die in het plangebied tegen de schuur van de boerderij heeft gestaan.

Vondstmateriaal

In de vulling van de gedempte zuidelijke gracht zijn vondsten gedaan van grote hoeveelheden (sub)recent materiaal, waaronder (delen van) fietsen, verblikken, flessen gevuld met petroleum en delen van de afgebroken oude bebouwing. Hiervan is een beperkte selectie geborgen; het overgrote deel van het materiaal is reeds in het veld gedeselecteerd.

Onder het geborgen vondstmateriaal bevinden zich drie categoriën: keramiek, metaal en glas. Het keramiek bestaat uit zowel bouwkeramiek als gebruikskeramiek. Er is een deel van een helder geglazuurde, roodbakende Estrik vloertegel geborgen, waarschijnlijk afkomstig uit de voorganger van de huidige boerderij. Onder het gebruikskeramiek bevindt zich een pispot van Fries roodbakend aardewerk met ringeloorversiering in een gestileerd tulpmotief, daterend uit de periode 1700 – 1900. Verder is industrieel witbakkend aardewerk gevonden, waarvan de vorm niet gedetermineerd kon worden. Dit materiaal dateert uit de periode 1750 – heden. Ook is industrieel witbakkend aardewerk gevonden dat afkomstig is van de aardewerkfabriek

Société Céramique Maestricht. Deze fabriek werd in 1851 opgericht in Wijck (Limburg). Deze fabriek gaat in 1958 op in de aardewerkfabriek Sphinx te Maastricht (erfgoed.centreceramique.nl). Het gevonden materiaal bestaat uit randscherven en een drietal bodems, alle van wit geglaazuurde kommen uit de periode 1920 – 1958 (Figuur 9).

Figuur 9. Oldehove, Jensemaweg 15. Industrieel witbakkend aardewerk gemaakt door Société Céramique Maestricht te Wijck.

Naast aardewerk is steengoed gevonden in drie variaties. De eerste betreft een grote wandscherf en twee bodemscherven van een bruin geglaazuurde steengoed inmaakvat (*essigtopf*) uit de periode 1700 – heden. Verder is een voorraadpotje van Engels steengoed gevonden. Dit betreft een zogenaamde *oyster crock*, vervaardigd door Royal Doulton te Lambeth, Groot-Brittanië (Figuur 10). De voorraadpot heeft een heldere glazuur op de buik en een caramelleurige glazuur op schouders en hals. De Royal Doulton fabriek werd opgericht in 1815, maar de naam Doulton werd pas vanaf 1853 handelsmerk van de fabriek. Op basis van het stempeltype dat vlak boven de bodem in de wand is gedrukt is vastgesteld dat het potje uit de periode 1858 – 1910 dateert (<http://landmark.lambeth.gov.uk/>). Ander steengoed dat is gevonden is een drietal scherven van een voorraadvat van Westerwalds steengoed. Dit productiecentrum start in 1632 als opvolger van het productiecentrum in Siegburg, dat in dat jaar wordt aangevallen. Een einddatering is voor dit materiaal niet te geven, omdat de productie van steengoed in het Westerwald tot op heden voortduurt.

Ook is één scherf Europees industrieel porselein gevonden. Het gaat om een randscherf van een kopje, dat uit de 20e eeuw dateert.

Figuur 10. Oldehove, Jensemaweg 15. Steengoed voorraadpot (oyster crock), gemaakt door Royal Doulton in Lambeth, Engeland. Het stempel in de zijkant (afbeelding rechts) dateert het potje tussen 1858 en 1910.

Behalve keramiek zijn vondsten van metaal gedaan. Hieronder zijn een gesmeed staartgeheng (Figuur 11), dat zeer waarschijnlijk afkomstig is van de baanderdeuren van de boerderij of van de schuurdeuren van de bijschuur waarvan ook muurresten zijn gevonden. Verder zijn twee gesmede ijzeren beslagdelen gevonden (Figuur 12), die een hoekverbinding hebben gemaakt. Mogelijk zijn deze gebruikt voor het bevestigen van een dakgoten langs de gevel van de schuur. Ook zijn een muuranker en het puntstuk van een muuranker gevonden. Naast dezer delen van de boerderij zijn drie niet nader te determineren ijzeren voorwerpen meegenomen. Dit zijn een gelaste ijzeren ring, een deel van een ijzeren veer en een stuk platijzer. Deze voorwerpen zijn hoogstwaarschijnlijk onderdeel geweest van diverse gebruiksvoorwerpen in en rond de boerderij.

In de categorie glas is één voorwerp meegenomen. Het gaat om kleurloze glazen een jenever- of likeurfles met bodembehakking (Figuur 13). De fles is van het langhalstype en van het model Amsterdammer, herkenbaar aan de platte band om de halsopening, en heeft een inhoud van 1,25 liter (10 mingel; www.deoudeflesch.nl). De tekst van de behakking is 'P. Hoppe Amsterdam' in een cirkel rond de bodem van de fles. De fles is gemaakt in een draaimal, wat een naadloos uiterlijk oplevert maar wat dwars op de wand van de fles fijne streepjes oplevert die worden veroorzaakt door onzuiverheden in de mal. De mal die voor deze fles is gebruikt moet van een meedraaiende bodem voorzien zijn geweest, zodat de behakking van de bodem intact bleef. Dergelijke mallen komen voor vanaf ongeveer 1885 (Amerikaans patent 1887, www.sha.org) en zijn vanaf ongeveer 1910 in onbruik geraakt.

Figuur 11. Oldehove, Jensemaweg 15. Foto van een in de grachtvulling gevonden gesmeed staartgeheng, afkomstig van de deuren van de schuur of bijschuur van de boerderij.

Figuur 12. Oldehove, Jensemaweg 15. Een gesmeed ijzeren beslagdeel dat waarschijnlijk uit oude bebouwing van de boerderij afkomstig is.

Figuur 13. Oldehove, Jensemaweg 15. Kleurloze glazen drankfles van P. Hoppe, Amsterdam. Langhalsfles type Amsterdammer met behakte bodem, gemaakt in een draaimaal met meedraaiende bodem.

Alle geborgen vondstmateriaal is (sub)recent en toe te schrijven aan de boerderij bij het plangebied. Het materiaal is afkomstig uit een recente grachtvulling. De informatiewaarde ervan is beperkt. Daarom is alle vondstmateriaal na beschrijving gedeselecteerd voor verder onderzoek en deponering.

Figuur 14. Oldehove, Jensemaweg 15. Foto waarop de ligging van de recent gedempte zuidelijke gracht van de boerderij zichtbaar is (donkere verkleuring).

5. Conclusie en advies

Onderzoeksvragen

Voorafgaand aan het veldwerk is een Programma van Eisen opgesteld waarin algemene onderzoeksvragen werden gesteld. Hieronder volgen de vragen en de antwoorden zover deze op basis van de resultaten te geven zijn.

- *Wat is de aard en ouderdom van eventuele grondsporen; zijn er behalve de oude erfgracht van boerderij Wengeweer ook andere structuren te herkennen?*
 In het terrein zijn twee grondsporen gevonden. Het gaat hierbij om een hoek van steens gemetseld muurwerk, dat op basis van oud kaartmateriaal aan een bijschuur van de boerderij wordt toegeschreven, en om een recente vulling van de zuidelijke gracht van de boerderij.
- *Wat is de gaafheid van de sporen?*
 Het gevonden muurwerk gaf slechts een klein deel van het verloop van dit muurwerk aan. De vulling van de gracht bestond voornamelijk uit modern materiaal. De conditie van de grondsporen was matig.
- *Zijn er in de oude grachtvulling nog archeologische materialen aanwezig?*
 Er is binnen het onderzochte terrein alleen sprake van een (sub)recente grachtvulling. Materiaal dat eenduidig vóór 1850 dateert is in deze vulling niet gevonden. Het materiaal is als complex in de periode eind 19^e eeuw – 1975 te dateren.
- *Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?*
 De bij de archeologische begeleiding gevonden artefacten betreffen gebruiks- en bouwkeramiek, metaal en glas. Alle vondsten zijn aan de boerderij toe te schrijven en zijn gevonden in een recente grachtvulling. Het bouwkeramiek dat is geborgen bestaat uit twee fragmenten van vloertegels. Het gebruikskeramiek bestaat uit Fries roodbakkend aardewerk met datering 1700 – 1900, Westerwalds steengoed met datering 1632 – heden, Duits steengoed met datering 1700 – heden, Engels steengoed uit de periode 1858 – 1910, niet nader gedetermineerd industrieel witbakkend aardewerk, daterend vanaf 1750, industrieel witbakkend aardewerk van Société Céramique uit de periode 1920 – 1958 en een scherf Europees industrieel porselein uit de twintigste eeuw. De ijzeren voorwerpen zijn alle te dateren in de 19e en 20e eeuw. Het gaat voornamelijk om hang- en sluitwerk en beslag van de oude bedrijfsgebouwen van de boerderij. De glazen drankfles die is gevonden dateert meest waarschijnlijk tussen 1885 en 1910.
- *Is er sprake van verschillende gebruiks- en bewoningsfasen?*
 Aan de hand van het voorliggend onderzoek kunnen geen gebruiks- of bewoningsfasen worden aangeduid.

Conclusie

Tijdens de archeologische begeleiding van de bodemversturende werkzaamheden in het plangebied Jensemaweg 15 te Oldehove zijn twee sporen gevonden. Beide sporen zijn te herleiden tot de bekende vroegere terreininrichting van de boerderij. Beide grondsporen zijn op basis van het materiaal dat er in gevonden is te dateren in de 20^e eeuw.

De aangetroffen fragmenten gebruiksaardewerk zijn afkomstig van Fries roodbakkend aardewerk, Duits en Engels steengoed, industrieel witbakkend aardewerk en industrieel porselein. Het materiaal dateert voornamelijk uit de periode eind 19^e eeuw – 1975. Verder zijn gesmede ijzeren onderdelen van oude bebouwing in het terrein gevonden, horend bij de bestaande boerderij of de bijschuur die waarschijnlijk in het plangebied heeft gestaan. Dit materiaal is in de 19^e eeuw te dateren en waarschijnlijk bij recente sloopwerkzaamheden vrijgekomen. De gevonden glazen fles dateert van rond de wisseling van de 19^e naar de 20^e eeuw.

Het bodemprofiel was reeds ernstig verstoord bij de bouw en de sloop van de oude ligboxenstal. Er zijn binnen het plangebied geen behoudenswaardige archeologische vindplaatsen aangetroffen.

Advies

De bodemversturende werkzaamheden in het kader van de nieuwbouw van een veestal bij de boerderij Jensemaweg 15 te Oldehove zijn ten tijde van het schrijven van dit rapport voltooid. De archeologische begeleiding van deze werkzaamheden is de laatste stap in de Archeologische Monumentenzorg Cyclus (AMZ cyclus) en met deze rapportage is het archeologisch onderzoek voor dit project ten einde.

Literatuurlijst

ANWB, 2004. *Topografische Atlas Groningen 1:25000*. ANWB bv, Den Haag, blad 26.

Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) II, de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) Amersfoort 2014.

Archeologische Monumentenkaart (AMK), Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) Amersfoort 2014.

Caspers, T. (et al.), 2006. *Grote Historische Topografische Atlas van Nederland, 1:25.000, Groningen +/- 1900 – 1930*. Uitgeverij Nieuwland, Tilburg.

Formsma, W.J., R.A. Luitjens-Dijkveld Stol & A. Pathuis, 1987. *De Ommelander Borgen en Steenhuizen. Groninger Historische Reeks 2*. Van Gorcum, Assen.

Jelsma, J., 2014. *Programma van Eisen, Archeologische Begeleiding (AB) volgens Protocol Opgraven. Oldehove, Jensemaweg 15, Gemeente Zuidhorn*. De Steekproef bv, Zuidhorn.

De Jong MA, M. en drs. J. Molema, 2014. *Jensemaweg 15 te Oldehove (gemeente Zuidhorn). Een Archeologisch Bureauonderzoek*. Libau Steunpunt voor Cultureel Erfgoed, Groningen.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.2. Centraal College van Deskundigen (www.sikb.nl), Gouda, 2010.

Stiboka, 1986. *Bodemkaart van Nederland, 1:50.000. Kaartblad 7 West, Groningen*. Stiboka, Wageningen.

Tulp, C. & W. Pouille, 2010. *Oldehove, Niehoofsterweg 35, Gemeente Zuidhorn (Gr.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek*. Steekproefrapport 2010-06/02. De Steekproef bv, Zuidhorn.

Internet

ahn.geodan.nl/ahn/

erfgoed.centreceramique.nl

mijn.kadaster.nl

watwaswaar.nl

www.deoudeflesch.nl

www.sha.org – website van de Society for Historical Archaeology

<http://landmark.lambeth.gov.uk/>

Appendix I

Oldehove, Jensemaweg 15

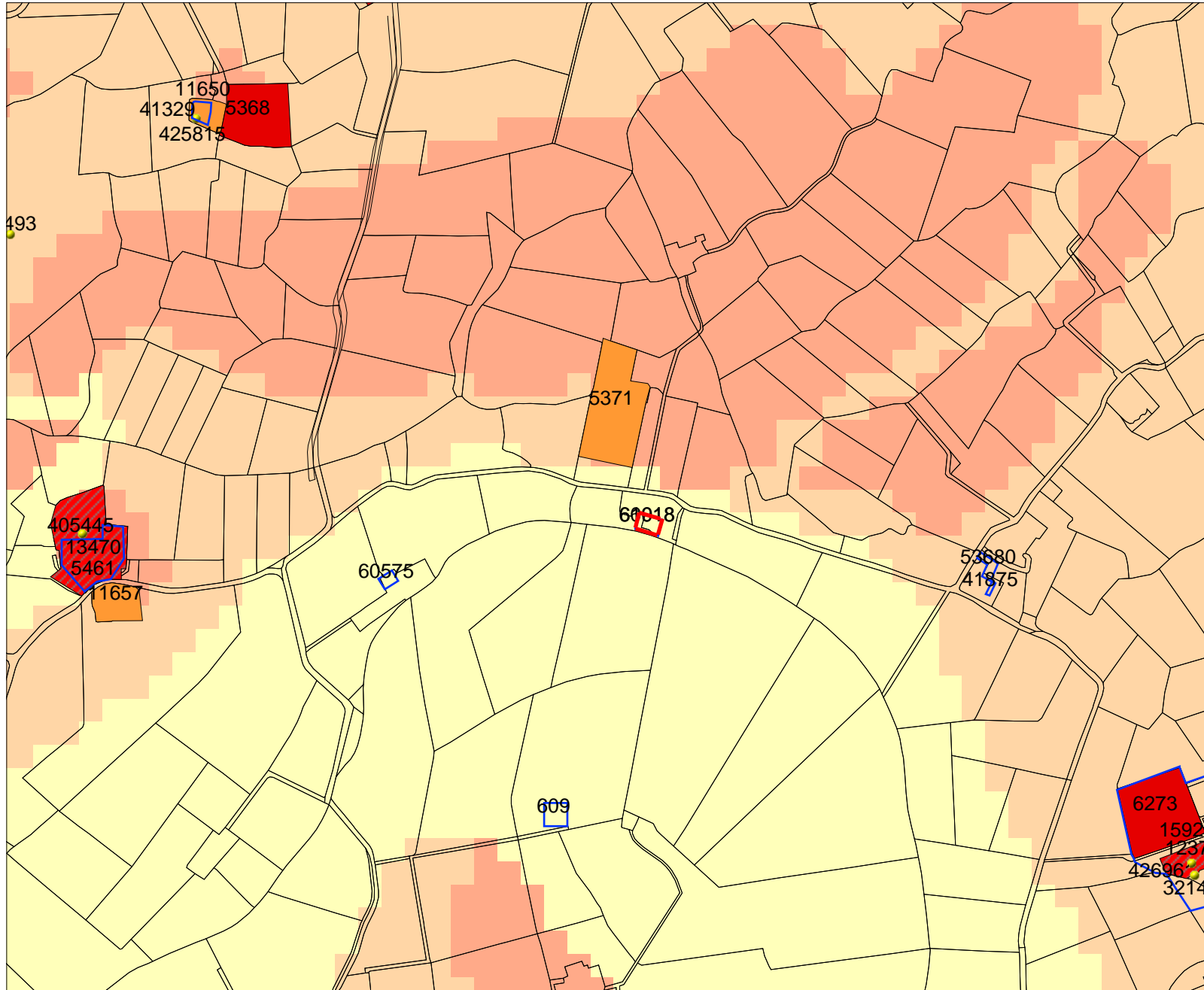
Archeologische Periode-indeling

paleolithicum		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC		
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd:		middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC		
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd C:	1.850 - heden

Oldehove, Jensemaweg 15

Appendix II: In ARCHIS bekende archeologische waarden en verwachting

223799 / 589998

221193 / 587869

Legenda

- ONDERZOEKSMELDINGEN
- VONDSMELDINGEN
- WAARNEMINGEN

MONUMENTEN

- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

TOP10 ((c)TDN)

IKAW

- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd
- Plangebied

DE STEEKPROEF
archeologisch onderzoeks- en adviesbureau

0 500 m

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap